

Větrné elektrárny z pohledu zákony č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Stále narůstající spotřeba elektrické energie s sebou v průběhu minulých desetiletí přinesla otázky týkající se využívání jejich zdrojů. V důsledku postupného vyhasínání ložisek nerostných surovin vhodných pro výrobu elektrické energie, např. hnědého uhlí, ale i v důsledku významných negativních dopadů spojených s jejich dalším využitím (devastace krajiny, emise), začaly být hledány takové zdroje, které nelze snadno vyčerpát a které mají současně co nejmenší dopady na životní prostředí. Jedním z těchto tzv. obnovitelných zdrojů energie je vítr. Větrné elektrárny, které vítr k výrobě elektrické energie využívají, se postupem času rozšířily v řadě zemí světa a své místo si delší dobu hledají i v České republice. Ačkoli se může zdát, že větrné elektrárny neznamenají žádná větší rizika a že se jedná o zařízení ryze ekologická, nemusí tomu tak vždy být. Výstavba větrných elektráren, často navíc sdružených do větrných parků (farem), ale i samotný jejich provoz může být v krajinářsky i biologicky hodnotné krajině značným problémem, a to např. jak z hlediska ochrany typického krajinného rázu, tak z hlediska negativních dopadů na chráněná území či volně žijící druhy živočichů, často druhy vzácné a chráněné. Velmi tedy záleží na tom, v jakém území jsou větrné elektrárny budovány a jaké přírodní hodnoty jimi mohou být ovlivněny (včetně stanovení závažnosti těchto vlivů). Ochranou krajinného rázu, ochranou cenných území i ochranou rostlin či volně žijících živočichů se podrobně zabývá zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZOPK“). Přehled jednotlivých ustanovení, jež se k větrným elektrárnám mohou vztahovat, je uveden v následujícím textu.

Krajinný ráz a jeho ochrana

Podle § 12 odst. 1 ZOPK je krajinný ráz definován jako přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti. Krajinný ráz je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině. Podle § 12 odst. 2 ZOPK je k umístování a povolování staveb, jakož i k jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody (formou závazného stanoviska nebo rozhodnutí). Podle § 12 odst. 3 ZOPK může orgán ochrany přírody (příslušný krajský úřad) k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, které nejsou zvláště chráněnými územími, zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území. Přírodní park je chráněným územím svého druhu, v němž jsou nařízením kraje podle § 77a odst. 2 ZOPK stanovena omezení využívání území konkrétními regulativy výstavby a konkrétní činnosti, které jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. Podle § 12 odst. 4 ZOPK se pak krajinný ráz neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové upořádání a podmínky ochrany krajinného rázu, dohodnuté s orgánem ochrany přírody.

Větrné elektrárny a zvláště pak větrné parky s ohledem na svou výšku a umístění mohou tvořit nové vertikální dominanty v krajině. Zřetelně viditelné jsou v okruhu cca do 6 km, dobře viditelné do 10 km a slabě viditelné až do vzdálenosti 20 km či více. Jejich viditelnost však nemusí nutně znamenat, že větrné elektrárny mají na krajinu negativní vliv. Vždy je třeba vyhodnocovat, ve kterých případech je vliv větrných elektráren na estetické a přírodní hodnoty v krajině ještě přijatelný a ve kterých případech již nikoli. Podrobnější informace a instrukce, které napomáhají zejména pracovníkům ochrany přírody vyhodnotit vlivy v konkrétních případech plánované výstavby větrných elektráren, lze čerpat v metodických pokynech, které pro tyto účely vydalo Ministerstvo životního prostředí:

- Metodický pokyn k vybraným aspektům postupu orgánů ochrany přírody při vydávání souhlasu podle § 12 a případných dalších rozhodnutí dle zákona č. 114/1992 Sb., které souvisí s umístování staveb vysokých větrných elektráren (2005);
- Metodický návod k vyhodnocení možností větrných a fotovoltaických elektráren z hlediska ochrany přírody a krajiny (2009).

Zvláště chráněná území

Ochrana zvláště chráněných území, především tedy těch velkoplošných jako jsou národní parky a chráněné krajinné oblasti, se úzce prolíná s ochranou krajinného rázu.

Národní parky jsou v § 15 ZOPK definovány jako rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá přírody mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Základní ochranné podmínky národních parků, uvedené v § 16 ZOPK, zahrnují mj. zákaz stavět nové průmyslové stavby a měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany národního parku (tyto jsou součástí vyhlášovací dokumentace jednotlivých národních parků), v prvních zónách národních parků je povolování a umísťování nových staveb zakázáno úplně. Realizace by byla možná pouze na základě výjimky podle § 43 ZOPK.

Chráněné krajinné oblasti jsou v § 25 ZOPK definovány jako rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení. Krajinný ráz je tedy zahrnut přímo v jejich definici. Základní ochranné podmínky chráněných krajinných oblastí, uvedené v § 26 ZOPK, zahrnují mj. zákaz měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany chráněných krajinných oblastí, v prvních zónách je obdobně jako v případě národních parků povolování a umísťování nových staveb zakázáno úplně. Realizace by byla možná opět pouze na základě výjimky podle § 43 ZOPK. V současné době jsou větrné elektrárny ve velkoplošných chráněných územích výjimkou (větrné elektrárny na Mravenečníku v CHKO Jeseníky, povolené jako dočasné stavby do r. 2018). Území národních parků i chráněných krajinných oblastí se prozatím daří před záměry výstavby větrných elektráren udržet. Napomáhá tomu jistě i fakt, že ve výše zmíněném metodickém pokynu Ministerstva životního prostředí z r. 2009, který přistoupil k problematice vhodnosti území pro výstavbu větrných elektráren pomocí územního zónování, jsou tato území zařazena do červené zóny, v níž je umísťování větrných elektráren nevhodné a v povolovacím procesu by mělo být vyloučeno.

Ochrana evropsky významných lokalit a ptačích oblastí

Koncepce nebo záměry výstavby větrných elektráren v územích soustavy Natura 2000, tedy v evropsky významných lokalitách či ptačích oblastech, nebo v jejich blízkosti, které by mohly samostatně nebo ve spojení s jinými záměry či koncepcemi významně ovlivnit stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhají dle § 45h ZOPK hodnocení jejich důsledků na toto území a stav jeho ochrany z uvedených hledisek. Podle § 45i odst. 1 a 2 ZOPK je ten, kdo zamýšlí pořídit koncepci nebo uskutečnit záměr uvedený v § 45h odst. 1 ZOPK (specifikace viz zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů), povinen **návrh koncepce nebo záměru předložit OOP ke stanovisku, zda může mít samostatně nebo ve spojení s jinými koncepcemi nebo záměry významný vliv na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Jestliže OOP (příslušný krajský úřad, správa CHKO/NP nebo újezdni úřad na území vojenského újezdu) svým stanoviskem významný vliv nevyloučí, musí být daná koncepce nebo záměr předmětem posouzení podle § 45i odst. 2 ZOPK a podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění. Nelze-li vyloučit negativní vliv koncepce nebo záměru na takové území, musí předkladatel zpracovat varianty řešení, jejichž cílem je negativní vliv na území vyloučit nebo v případě, že vyloučení není možné, alespoň zmírnit. Územně plánovací dokumentace se posuzuje podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, v platném znění (viz níže stavební zákon).**

V praxi se tato ustanovení týkají především záměrů, kdy je výstavba větrných elektráren, ať už jednotlivých, nebo sdružených do větrných parků, navržena do území evropsky významných lokalit nebo ptačích oblastí či do blízkosti těchto území, a to zejména těch, kde jsou předmětem ochrany druhy, u nichž představuje závažné riziko ať už fragmentace cenných biotopů nebo přímé kolize s větrnými elektrárnami. V případě oblastí, které mají vhodné větrné podmínky pro výstavbu elektráren, a v nichž je díky tomu plánováno více záměrů výstavby větrných elektráren či větrných parků je potřeba při posuzování záměrů brát v potaz jejich možný kumulativní vliv (v souladu se zněním § 45h ZOPK).

Obdobně jako v případě národních parků a chráněných krajinných oblastí, území soustavy Natura 2000 jsou v metodickém pokynu Ministerstva životního prostředí z r. 2009, který je zmíněn výše v

textu, zařazena do červené zóny, v nichž je umístování větrných elektráren nevhodné a v povolovacím procesu by mělo být vyloučeno.

Ochrana druhů

Vliv výstavby a provozu větrných elektráren na volně žijící živočichy, především na jedince i populace ptáků a netopýrů, je bohužel ve většině případů negativního charakteru. Jedná se především o rušení hlukem (hluk v průběhu výstavby, aerodynamický hluk), stroboskopický efekt, fragmentaci či ztrátu vhodných biotopů, kolize spojené se zraněním či úhynem živočichů a také o migrační bariery. Míru negativního ovlivnění určují specifika jednotlivých druhů, časové, resp. sezónní hledisko, a samozřejmě také lokalizace a rozsahu záměru (umístění větrných elektráren, jejich hustota). Výstavba větrných elektráren však může mít negativní dopady i na rostliny a jejich populace, např. pokud je záměr situován do biotopu s výskytem jednoho či více zvláště chráněných druhů rostlin.

Obecná ochrana rostlin a živočichů je zakotvena v ustanovení § 5 ZOPK, podle něhož jsou všechny druhy rostlin a živočichů chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytem, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Při stavebních pracích mj. v energetice jsou fyzické a právnické osoby povinny postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky dostupnými prostředky.

Obecná ochrana volně žijících ptáků vychází z ustanovení § 5a ZOPK a obsahuje mj. zákaz jejich úmyslného usmrcování a úmyslného vyrušování zejména během rozmnožování a odchovu mláďat. Z tohoto zákazu lze v odůvodněných případech povolit tzv. odchylný postup podle § 5b odst. 1 a 2 ZOPK.

Ochrana zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů podle § 48 až § 50 ZOPK (druhy uvedené v příloze vyhlášky č. 395/1992 Sb. v některé z kategorií „ohrožený druh“, „silně ohrožený druh“ nebo „kriticky ohrožený druh“) je přísnější. Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech svých vývojových stádiích; chráněn je rovněž i jejich biotop. Je zakázáno tyto rostliny sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji (§ 49 ZOPK). Ochrana zvláště chráněných živočichů zahrnuje ochranu všech vývojových stádií, ochranu přirozených i umělých sídel a ochranu biotopu a obsahuje zákaz škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů, zejména je mj. rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Z těchto zákazů je možné v odůvodněných případech povolit výjimku podle § 56 ZOPK.

Nedovolená změna obecně chráněných nebo zvláště chráněných částí přírody

V případě, že v důsledku záměru budování větrných elektráren hrozí nedovolená změna obecně chráněných částí přírody (ve vazbě na výše uvedený § 5 a § 5a ZOPK) nebo zvláště chráněných částí přírody (ve vazbě na výše uvedený § 50 ZOPK), **je orgán ochrany přírody oprávněn rozhodnutím dle § 66 ZOPK stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon dané činnosti, popřípadě takovou činnost zakázat** (kompetence náleží příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu, správě CHKO/NP, újezdnímu úřadu na území vojenského újezdu, ale také České inspekci životního prostředí). Zákaz dle § 66 ZOPK nelze uplatnit v případě již vydaného platného pravomocného rozhodnutí v dané věci – je tedy využitelný pouze v takových případech, kde nebyl dodržen zákonný postup. **Orgán ochrany přírody je dále v souladu s § 5 odst. 1 ZOPK oprávněn zakázat či omezit rušivou činnost, která by vedla k ohrožení populací ptáků nebo, jak již bylo uvedeno výše, dle § 5 odst. 3 ZOPK uložit zajištění či použití technicky a ekonomicky dostupných prostředků k zamezení nadměrného úhynu živočichů** (kompetence náleží příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu či správě CHKO /NP).

Zdroj: - Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů - Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů - Metodický pokyn k vybraným aspektům postupu orgánů ochrany přírody při vydávání souhlasu podle § 12 a případných dalších rozhodnutí dle zákona č. 114/1992 Sb., které souvisí s umístováním staveb vysokých větrných elektráren (2005); - Metodický návod k vyhodnocení možností větrných a fotovoltaických elektráren z hlediska ochrany přírody a krajiny (2009). - Doucha P. a kol. 2009: Obnovitelné zdroje energie – povolovací proces. Vydalo Ministerstvo životního prostředí, Praha.

URL zdroje: <https://forumochranyprirody.cz/vetrne-elektrarny-z-pohledu-zakony-c-1141992-sb-o-ochrane-prirody-krajiny-ve-zneni-pozdejsich-predpi>